

Microhistory of the Modern City: Urban Space, Its Use and Representation – Nancy Stieber

Brian Bardoul en Dave Maas

Inleiding

De laatste jaren hebben ervoor gezorgd dat de op het gebied van culturele en sociale historie steeds meer gericht onderzoek wordt verricht, genaamd 'micro-storia' of 'close readings'. Het heeft invloed gehad op de manier hoe we schrijven over historie, voornamelijk over steden. Deze verandering kan in de toekomst een grote bijdrage leveren aan het onderzoek van historie in de stedelijke vorm. Nancy Stieber brengt aan de hand van voorbeelden verschillende standpunten en manieren van de interpretatie en formulering van historie aan het licht. Ze zet een aantal vooraanstaande historici tegenover elkaar om zo de verschillen en verbanden tussen het sociale, het culturele en de samenleving weer te geven. De uiteenlopende manieren en stijlen van de verschillende historici zijn hoofdzakelijk gericht op diens belangen. De verschillen hebben een brede kijk opgeleverd over de interpretatie en formulering van historie.

Historische methodologieën

In de late negentiende eeuw ontstonden moderne stedelijke studies binnen de intellectuele traditie die de relatie tussen samenleving, cultuur en vormen onderzocht. Uit onderzoek naar de recente methoden op het gebied van sociale en culturele historie is gebleken dat deze verwant zijn aan onderzoek naar de historie van stedenbouw. Een voorbeeld hiervan is de uit het Duitse idealisme ontstane Hegelianisme¹. Hierbij waren de organiserende concepten van afkomst, tijdsgeest, stijl en nationale uitstraling de speerpunten. Jacob Burckhardt² (1818-1897) keurde de Hegelian teleologie³ nadrukkelijk af, hij wees elke poging tot het systematiseren van historie af. Echter accepteerde hij wel het concept van de nationale stijl zoals Hegel. Burckhardt's methode benadrukte 'Anschauung' (aanschouwing), de visualisatie van historie door de tastbare (kunst)voorwerpen en primaire bronnen. 'Anschauung' is de veronderstelling dat historie het actieve bekijken van de wereld is. [1] [6]

Burckhardt verstrekte een model voor het schrijven over het visuele in de context. Zijn methode was anekdotisch en oplettend op het specifieke, met de nadruk op het visuele. Zijn benadering van historie stelde een niet-deterministische methode vast door het in verband brengen van materiele cultuur en samenleving. Leopold von Ranke (1795-1886)⁴ heeft met culturele ervaringen de basis gevormd van Burckhardt's empirisme (kennis alleen op ervaring en bevinding berust). [3]

Burckhardt's invloedrijke histories suggereren de complexe relaties tussen cultuur en samenleving dat het uiteindelijk het probleem werd voor elke vorm van het beschrijven van stedelijke historie. Tijdens de laatste 30 jaar zijn benaderingen van de omstreden relatie tussen cultuur en samenleving samengevloeid tot een positie met enkele gelijkenissen met Burckhardt's methode. [10]

¹ Hegelianisme: collectieve term refererend naar de filosofie van Georg Wilhelm Friedrich Hegel

² Jacob Burckhardt was een Zwitsers cultuur- en kunsthistoricus.

³ Teleologie: de zoektocht naar het doeleinde achter dingen.

⁴ Leopold von Ranke was een Duitse historicus.

Macro versus micro

In de loop der jaren kwamen verschillende benaderingen aan het licht over de kijk en formulering van stedelijke historie of microhistorie. Elke methode of model benaderde de relatie tussen cultuur en historie op een andere manier.

Eén van die benaderingen is het Marxistische model, bedacht door de grondlegger Karl Marx (1818-1883). Deze werd voortgezet door de Engelse neo-Marxisten Raymond Williams en E.P. Thompson. Zij waren echter ontevreden met het Marxistische reflectiemodel omdat dit vooral de nadruk legde op de economie. [11] Het Marxistische model gebruikt de economie als basis voor culturele reflectie en ontwikkelingen wat kan worden bestempeld als economisch determinisme, waarbij structureel gebruik werd gemaakt van deterministische schema's. Dit heeft uiteindelijk plaats gemaakt voor benadering die toeval en autonomie van culturele vormen herkent. [12]

Italiaanse historici zoals Carlo Ginzburg hanteerde een andere benadering. Hierbij greep Ginzburg 'microhistorie' aan in een parallel proces die grotere patronen van culturele productie blootlegde door 'the minute study of individual experience'. Ontwikkelingen in filosofie, antropologie en sociologie stimuleerde deze herformuleringen van de relatie tussen cultuur en historie.[10]

De filosoof Michel Foucault inspireerde historisch onderzoek naar de relatie tussen (power and knowledge) macht en kennis door middel van zijn problematisering van disciplinaire macht. Historici omarmde antropoloog Clifford Geertz's⁵ methodologie van 'thick description' (overdadige beschrijving), een 'close reading' van de symbolische inhoud van handeling. In zijn studies van veranderende gewoontes in de samenleving deed socioloog Norbert Elias⁶ diepgaand onderzoek. [5]

Ondanks de verschillen op ideologisch, methodisch of filosofisch vlak van de bovengenoemde benaderingen, valt op dat er een beweging is in de recente herformuleringen van de relatie tussen samenleving en cultuur. Bij het Marxistische model is een beweging af te leiden waarbij grotere gehele systemen (macro) van interpretatie en formulering zijn toegepast. Dat is in tegenstelling tot de benadering van Ginzburg waarbij de belangrijke waarde van kleinschaliger onderzoek (micro) wordt vastgesteld. Juist door kleinschaligere onderzoeken kan op het gebied van sociale interacties cultuur worden geproduceerd. Het is duidelijk dat er een bepaalde voorkeur is – gebaseerd op de belangen van de historici – voor 'het concrete' tegenover 'het schematische'. Er is wantrouwen voor enige theoretische constructie die kan leiden tot beperkingen tijdens het beschouwen en formuleren van historie. [10]

Nancy Stieber geeft aan dat er een voorkeur is voor het blootleggen van de rijkheid van relaties tussen cultuur en historie die eenvoudig wordt bereikt door systemen of abstracties. Historici hebben geleerd om een te gemakkelijke identificatie van stijl te vermijden zodat de nadruk van het historische verhaal op de constructie en het onvoorziene ligt in plaats van op het eeuwige, het ideale en het essentiële.

⁵ Clifford Geertz was een Amerikaanse cultureel antropoloog (1926 – 2006)

⁶ Norbert Elias is een Joods-Duits-Brits socioloog.

Microhistorie

De vroegere Engelse literaire wereld heeft een reeks aan nieuwe kijken op historie veroorzaakt. Deze critici introduceerden een historische kijk op literaire onderzoeken. Historici zoals Lynn Hunt en Peter Burke kondigden aan wat werd genoemd als de nieuwe culturele historie. In 1989 paste Hunt een collectie essays aan om nieuwe modellen voor het beoefenen van culturele historie te presenteren en om discussie aan te moedigen over de aannames over de relatie tussen cultuur en samenleving. Hierbij werd specifiek gekeken naar de methoden van sociologie, antropologie en literaire theorie die werden gebruikt als bronnen van constructieproblemen in culturele historie. [4] [10]

Ondanks de verschillende vormen van redenering en verwerking van de relatie tussen cultuur en samenleving wordt de aanpak gestimuleerd door de aandacht voor systemen binnen de kaders van tijd en ruimte.

Stieber wijst erop dat er een aantal kansen liggen op het gebied van culturele historie. Hierbij willen een aantal theoretici de nieuwe kijk op culturele historie vastleggen en doorgeven aan de huidige generatie. In de 60er jaren probeerde bijvoorbeeld Lewis Mumford⁷ de globale historie van steden uit te brengen. Echter was het bedachte model door Manfredo Tafuri⁸ en zijn medewerkers van de Venice School meer succesvol. Dit model keurde elke poging tot het schrijven van een complete historie van een Amerikaanse stad af ten gunste van vier specifieke studies naar de manieren hoe ideologie de stad heeft gevormd. We worden nog steeds bediend door het nastreven van smalle, gespecialiseerde studies. We kunnen verwachten dat nieuwe, grotere structuren van historische argumentatie een hele andere vorm zal aannemen dan de algemene geschiedenissen die we nu hebben. [8] [10]

Zoals Stieber aangeeft is het onduidelijk hoe de historie van het stedelijk gebied het beste kan worden beschreven. Het is belangrijk om te zien wat de mogelijkheden zijn door de absorptie van de methoden van sociale en culturele historie door architectuurhistorici. Het is echter niet met zekerheid te zeggen hoe dit het beste kan worden gerealiseerd. Stieber hoopt dat de kansen qua absorptie van methoden worden benut en hoopt dat dit artikel hierin een bijdrage kan leveren.

Er blijkt echter nog steeds een correlatieprobleem te zijn gekeken naar de invloed van methoden en concepten gebaseerd op architectuurhistorie. Hierbij is een specifieke bijdrage van architectonische historie vast te stellen tot het inzicht en ons begrijpen van een stad. Het verschil tussen de architectuurhistorici en de sociale- of cultuurhistorici is de benadering van het visuele en het materiële in een stad. Hierbij maakt het verlangen van het vroegere het grootste verschil om het resulterende stedelijk gebied en architectonische vormen duidelijk te maken. In hun onderzoeken is het visuele en materiële het meest belangrijk in plaats van het sociale en politieke. Deze onderwerpen worden onderzocht op manieren waarmee het op elkaar inwerkt met andere systemen van de betekenis en sociale redenering. Door de overweging van onderwerpen zoals stedelijke identiteit, het theater van sociale relaties, collectieve herinneringen en de beoefening van het alledaagse leven op basis van architectuur zoals bouwtypologie en stijl kan het belangrijke verschil in kaart worden gebracht.

7 Lewis Mumford is een Amerikaanse historicus en filosoof.

8 Manfredo Tafuri is een vooraanstaande Italiaanse criticus, architect en theoreticus.

Methodologieën en architectuur

Voor historici van de moderne industriële stedenbouw zijn de bijdrages van historici uit voorgaande periodes van groot belang, omdat er, onafhankelijk van de periode, parallellen blijven tussen de zaken die er voor de stedenbouw toe doen. [10]

Richard Krautheimer's (1897-1994)⁹ studies van middeleeuws en barok Rome dienen als modellen voor het schrijven van gecontextualizeerde stedenbouw. Maar ook de onderzoeken van Marvin Trachtenberg¹⁰ en Hillary Ballon¹¹ laten methoden van nauwkeurige analyse zien die ook op de moderne stad kunnen worden toegepast. Hun onderzoeken worden gekarakteriseerd door nauwgezet onderzoek van gedocumenteerd bewijs en de toepassing van methodologieën uit sociale en culturele geschiedenis. [11]

Er zijn dus meerdere invloeden, die ervoor zorgen hoe de stad eruit komt te zien. Waarbij methodologieën uit andere vakgebieden (sociale en culturele) worden aangewend om erachter te komen, hoe architectonische en stedelijke vorm en politieke, economische en sociale krachten de stad hebben geproduceerd.

Er is getracht om de moderne industriële stad te karakteriseren, door middel van de technologische en administratieve processen waardoor modernisatie plaats vindt. Veel recente stedelijke studies onderzoeken een enkele stad gedurende een bepaalde periode in de tijd om zo de relatie tussen bouwpraktijken, administratieve processen en representatie strategieën te onthullen. Deze studies benaderen de geschiedenis van de stedelijke architectuur vanuit het analyseren van de sociale invloeden die ten grondslag liggen aan de architectuur. [10]

De studie van individuele gebouwen heeft ook nieuwe inzichten in de aard van moderne stedenbouw opgeleverd. In Joseph Siry's¹² studie van Louis Sullivan's Carson Pirie Scott warenhuis in Chicago wordt het project teruggebracht tot de essentie, de individuele beslissingen, gedachten en invloeden die het samen tot een gebouw hebben gemaakt. Als resultaat van die analyse, waarin er vanuit verschillende invalshoeken naar het gebouw wordt gekeken, wordt de aard/bedoeling van het gebouw duidelijk. [9]

Ook gebouwtypologie heeft bewezen een krachtig middel te zijn in de studie van stedenbouw. Zo onthult Eve Blau's¹³ omvangrijke onderzoek van de gemeentelijke woningprojecten in Wenen tussen 1919 en 1934 de manier waarop architectonische kennis niet alleen werkte als een verspreider van ideologie, maar als een instrument in de sociale en politieke transformatie van de stad. In het onderzoek wordt de politieke oorsprong van het bouwprogramma geanalyseerd; zijn doel om een huiselijke cultuur/sfeer te creëren voor de arbeidersklasse waarin wonen was geïntegreerd met educatieve, culturele en sociaalwelzijn faciliteiten. Ook hier komt weer de connectie tussen sociaal en architectuur/plaats naar voren. [2]

⁹ Richard Krautheimer was een Duitse architectuurhistoricus.

¹⁰ Marvin Trachtenberg is een Amerikaanse auteur en kunsthistoricus.

¹¹ Hillary Ballon is een professor, gespecialiseerd in Amerikaanse stedenbouw en architectuur.

¹² Joseph M. Siry is een toonaangevende Amerikaanse architectuurhistoricus.

¹³ Eve Blau is assistent professor aan Harvard in de historie van stedelijke vorm.

Henri Lefebvre (1901-1991)¹⁴ theoretiseert in 'La production de l'espace' de sociale bouw van ruimte door drie categorieën van analyse:

1. ruimtelijke toepassing (het gebruik van ruimte).
2. voorstelling/weergave van ruimte door planners en stedenbouwkundigen (het verbeelden van ruimte door architecten).
3. de voorgestelde ruimte 'als direct beleefd door de aan hem verbonden beelden en symbolen' (de ervaring van ruimte). [7]

Lefebvre's discussie van deze punten opent stimulerende toegangen voor historisch onderzoek naar de relaties tussen de functies van stedelijke ruimte, de controle uitgeoefend door bureaucratische en disciplinaire belangen en de dagelijkse ervaring van stadsbewoners. Lefebvre's werk onderstreept daarbij dat ruimte een sociale werkelijkheid is, een weergave van sociale praktijken in materiële vorm. Ruimte is een vertaling van sociale invloeden naar gebouwde omgeving. [10]

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat architectuur een vakgebied is dat niet in isolement moet werken, maar moet samenwerken met andere vakgebieden binnen de samenleving, er moet een wisselwerking zijn. Want in architectuur komen eigenlijk alle vakgebieden bij elkaar en daarmee tot uiting in de gebouwde omgeving en/of gebouw. De historicus moet daarbij rekening houden met deze relatie tussen architectuur en maatschappij, de wijze van besluitvorming in democratieën en de verschillen in de aard van opdrachten. Bovendien is het zorgvuldig documenteren van de vele afwegingen, die meespelen bij het inrichten van de gebouwde omgeving en daarmee hun aandeel in het stedelijk leven, van groot belang voor het begrijpen ervan.

De gebouwde omgeving kan verklaard worden als resultaat van sociale, economische en politieke processen en omgekeerd. Doordat de gebouwde omgeving constant aan verandering onderhevig is, wordt beweerd dat de 'stad' alleen als een beeld in gedachten bestaat en dat de visuele vakgebieden in de vorming van dit beeld een grote rol in spelen. [10]

Microhistorie van stadsgezichten, welke bijdragen aan stedelijke identiteit, is een leidraad om onderzoek in stedenbouw voort te zetten en is hiervoor van groot belang.

Deze kwesties van beeldvorming in gedachten en identiteit van plaats worden al behandeld in andere vakgebieden die met ruimte te maken hebben, zoals historische geografische studies en landschapsstudies. De interesse van andere vakgebieden voor de bedoelingen waarmee de ruimte betekenis krijgt, heeft enkele studies van steden opgeleverd die raken aan architectonische stedenbouw en roepen daarmee belangrijke kwesties op over de wijze waarop stadsgezichten worden opgevat en waargenomen. [10]

De geschiedenis van moderne stedenbouw kan nog veel informatie vergaren uit de theorieën van andere vakgebieden die plaats en ruimte behandelen. Voor architectuurgeschiedenis is het dan ook

¹⁴ Henri Lefebvre was een Franse socioloog, intellectueel en filosoof.

van belang om theorie, uit eigen of andere vakgebieden, als belangrijke bron te zien om nieuwe vragen op te roepen en op die manier bewijs te vinden om de visuele en ruimtelijke geschiedenis van de stad te analyseren en ons begrip van de stedelijke omgeving te vergroten.

Stieber is van mening dat architectuur een vakgebied is dat niet in isolement moet werken, maar moet samenwerken met andere vakgebieden binnen de samenleving, er moet een wisselwerking zijn. In architectuur komen als het ware alle vakgebieden bij elkaar en daarmee tot uiting in de gebouwde omgeving en/of gebouw. Microhistorie is daarbij een belangrijk middel om vanuit meerdere invalshoeken te begrijpen en te beschrijven hoe een stad vorm krijgt, ervaring voortbrengt, identiteit creëert, ideologie uitdrukt en onafhankelijk werkt als een product van architectonische kennis.

Bronnen

1. Altman, Christopher T, "*Hegel and Marx: Alternative Conceptions of history*", 2000, 9 p.
2. Blau, Eve, "*The Architecture of Red Vienna, 1919-1934*", Cambridge, Mass., 1999.
3. Burckhardt, Jacob C, "*Judgments on History and Historians*", Translated by Harry Zohn, Liberty Fund, 1999.
4. Burke, Peter, "*Varieties of Cultural History*", Cambridge, 1997.
5. Geertz, Clifford, "*Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture*", New York, 1973, 3-31.
6. Hegel, Georg W F, "*Lectures on the History of Philosophy*", 1825–6, three volumes, Translated by Robert F. Brown, Oxford: Oxford University Press, 2006–9.
7. Lefebvre, Henri, "*The production of Space*", trans. Donald Nicolson-Smith, Cambridge, 1991, 39.
8. Mumford, Lewis, "*The Culture of Cities*", New York, 1938.
9. Siry, Joseph, "*Carson Pirie Scott: Louis Sullivan and the Chicago Department Store*", Chicago, 1988, 9.
10. Stieber, Nancy, "*Microhistory of the Modern City: Urban Space, Its Use and Representation*", Journal of the Society of Architectural Historians, Vol.58, No. 3, Architectural History 1999/2000, pp. 382-391, University of California Press, September 1999.
11. Trachtenberg, Marvin, "*Dominion of the Eye: Urbanism, Art and Power in Early Modern Florence*", Cambridge, Mass., 1997, 16.
12. Williams, Raymond, "*Marxism and Literature*", Oxford, 1977, 100.